

ข ค่า ของ ป่า

ถอดรหัสอยุธยาโมเดล

ต้นแบบธุรกิจสร้างกำไร จากความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

TIGER'S TEARS & THE JUNGLE BUSINESS:
Siamnese "free" trade from nature

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้
MUSEUM of SIAM : Discovery Museum

๓๐ พฤษภาคม - ๒๘ กันยายน ๒๕๕๗

๑๐:๐๐ - ๑๘:๐๐ น. (ปิดวันจันทร์)

30 May - 28 September 2014 | 10 am - 6 pm (Closed Mondays)

ค่า ของ ป่า

สารจาก
สถาบันพิพิธภัณฑ์
การเรียนรู้แห่งชาติ

“มิวเซียมสยาม” โดยสถาบันพิพิธภัณฑ์
การเรียนรู้แห่งชาติ มุ่งเน้นให้ผู้ชมเข้าใจ “ความเป็นไทย”
และ “วิถีชีวิต” ของผู้คนในอุษาคเนย์ ผ่านการตีความ
และการนำเสนอรูปแบบใหม่ ตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างรื่นรมย์
หรือ “เพลิน” (Play + Learn) เพื่อกระตุ้นความคิด และต่อยอด
องค์ความรู้สร้างสรรค์

เป็นที่ยอมรับว่าแนวคิดด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นมีบทบาทสำคัญ
ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ ๒๑ เราไม่อาจปฏิเสธถึงระบบคิดที่น่าอดีต
มารับใช้ปัจจุบัน เพื่อสร้างสรรค์อนาคต โดยเมื่อมองย้อนกลับไป พบว่า ความมั่งคั่ง
ของเศรษฐกิจในอาณาจักรอยุธยา นั้นถูกขับเคลื่อนด้วยเรื่องราวการ “ค้าของป่า” (ธุรกิจ
การเก็บผลผลิตจากพืชและสัตว์ เพื่อป้อนเป็นวัตถุดิบให้กับตลาดโลก) สะท้อนภาพ
ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนอุษาคเนย์ จนสยามถูกบันทึกไว้ใน
แผนที่การค้าของนักเดินเรือทั่วสวารทิศ

เมื่อต้นทุนทางทรัพยากรผนวกกับทุนทางปัญญา ทำให้เรื่องราวการค้าของป่าที่ปรากฏใน
เศรษฐกิจระดับมหภาคของอยุธยานั้น ไม่ได้ห่างหายไปจากวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบัน
เพราะ “ของป่า” ได้ถูกดัดแปลงและต่อยอด ทั้งในรูปแบบของ ยา อาหาร เสื้อผ้า และเครื่องหอม
ที่พร้อมจะพัฒนาสู่โลกแห่งการค้าเสรี

สำหรับนิทรรศการครั้งนี้เป็นนิทรรศการกลางแจ้งที่ได้ทดลองเล่นกับ “พื้นที่” เพื่อเปลี่ยนวิถีเรียนรู้
ของผู้เข้าชม ผ่านทัศนสัญลักษณ์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงประสบการณ์ที่อาจเป็นผลลัพธ์ที่สร้าง
ตรรกะใหม่ ให้กับการสร้างสรรค์เศรษฐกิจในอนาคต

ราเมศ พรหมเย็น

รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
และผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ถอดรหัสอยุธยาโมเดล ต้นแบบธุรกิจสร้างกำไร จากความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ
Tiger's Tears & the Jungle Business: Siamese “free” trade from nature

อยุธยาโมเดล รวยจาก “ป่า” ค้าของ “ฟรี”

Siam & the Jungle Business: A “free” trade from nature

อยุธยาโมเดล

อยุธยา “ฮับ” แห่งเอเชีย

อยุธยาใช้เพียงแต่เก่งทำศึกสงคราม
แต่ชาวสยามสร้างชาติด้วยเศรษฐกิจ

พูดไปไม่ผิด กรุงเก่าของเราเป็นถึง “ฮับ” ในอาเซียน
พ่อค้าจากฝั่งเบงกอลและทะเลจีนใต้ ต่างก็เดินเรือมาซื้อป ซิลล์ แร่ กันอยู่เสมอ

Siam & International Business

Ayutthaya’s success was about more than winning battles.
When it came to building their nation, the Siamese people meant business, literally.

Not that we mean to brag, but our Old City used to be the hub of Southeast Asia.
Merchants from the Bay of Bengal to the South China Sea sailed all the way here to do their shopping and shipping.

อินเดีย
INDIA

มุมุส (โมกุล)
Mughal

จีน
CHINA

กอลกอนดา
Golconda

เบงกอล
Bengal

ฮังการี
Hungary

ฮันซิง
Lan Chang

ที่ราบสูงเดคกัน
DECCAN

มะฮิสติปิตามัม
Matsyapatnam

อ่าวเบงกอล
Bay of Bengal

สยาม
Siam

อยุธยา
Ayutthaya

โคชินไชน่า
Cochin China

มาลัน
Malacca

ทะเลอันดามัน
Andaman Sea

มะริด
Mergui

กัมพูชา
Cambodia

ทะเลจีนใต้
South China Sea

ศรีลังกา
Ceylon

มหาสมุทรอินเดีย
Indian Ocean

มะละกา
Malacca

ซุมบาวา
Sumatra

กาลิมันตัน
Kalimantan

ทะเลเซเลบีส
Celebes Sea

บันดาเซา
Bandar Sea

ปัตตาเวอ
Pattavai

ชวา
Java

ซาลาวาดี
Salawadi

อยุธยา กับ สหประชาชาติ

ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม พระเจ้าปราสาททอง และ พระนารายณ์ ตลาดกรุงศรีฯ คึกคัก เพราะนักธุรกิจ ตะวันตกเข้ามาแย่งส่วนแบ่งการตลาดจากคู่ค้าเจ้าเดิม (จีน ญี่ปุ่น อินเดีย และเปอร์เซีย)

Siam & the UN

In the 17th century, the markets in Ayutthaya were vibrant and diverse, partly due to the influx of Western merchants who wanted to get in on business formerly dominated by the regulars (Chinese, Japanese, Indian, and Persian traders).

อยุธยา กับ “ของป่า” เอ็กซ์พอร์ต

เชื่อหรือไม่!!! “ป่า” คือ แหล่งสร้างรายได้สำคัญ

“ป่า” คือ ขุมทรัพย์ของสินค้าขาออก
“ของป่า” คือ ดัชนีชี้ความมั่งคั่งของเงินทองพระคลัง
การค้าอยุธยาเฟื่องฟู ด้วยต้นทุนจากความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน

Siam & the Jungle Business

Did you know? The jungle was a goldmine for business and a treasure trunk for sourcing exports.

Goods from the jungle determined the wealth of the Royal Treasury.
Trade in Ayutthaya flourished because of the land's fertility.

หนังควาง • เขากวางอ่อน • เขาควาย • นอแรด • ติง • งาช้าง • ช้าง • ครั่ง • ชีคังควาว • ชีฝิ่ง • น้ำผึ้ง • รังนก • ปีกนกกระเต็น • ขนนกยูง • ชะมดเข็ด • หนังสปลากระเบน • กระดองเต่า • ปะการัง • เปลือกหอยเบี้ย

เครื่องเทศ • พริกไทย • ดีปลี • กระวาน • กานพลู • ไม้กฤษณา • ไม้จันทน์ • ไม้ฝาง • แก่นมะเกลือ • แก่นคูณ • คราม • กายาน • พิมเสน • รัก • ชัน • ใต้ • หวาย • ไม้สัก • ไม้ซุง

รง • ซาด • ดีบุก • ตะกั่ว • ทองแดง • ดินประสิ่ว • เกลือ

Deer hides • Antlers • Buffalo horns • Rhinoceros horns • Python gall bladders • Elephant tusks • Elephants • Lac • Bat guano • Beeswax • Honey • Bird nests • Kingfisher wings • Peacock feathers • Civets • Stingray skins • Tortoise shells • Coral • Cowrie shells

Spices • Peppers • Long peppers • Cardamom • Cloves • Agarwood • Sandalwood • Sappan wood • Ebony • Indigo • Benzoin gum • Borneo camphor • lack lac • Dammar gum • Tinder resin • Rattan • Teak wood • Timber

Gamboge (saffron yellow pigment) • Rouge • Tin • Lead • Copper • Potassium nitrate • Salt

ถอดรหัส “อยุธยาโมเดล”

ค้า + ของป่า = รายได้
“เก็บของป่า” = ป้อนวัตถุดิบสู่ตลาดโลก

ถอดและหัด

เมื่อความมั่งคั่งทางธรรมชาติลดลง เราคงไม่หยุดเพียงการ “เก็บกิน”
“ถอด” วิธีเพื่อเพาะเลี้ยงและเพาะปลูก
“ของป่า” เป็นสินค้า
และ “หัด” เล่น แล แปลรูป สร้างมูลค่า
เพิ่มให้กับ “ของป่า” ได้ไม่รู้จบ

Defining the Ayutthaya Model

Trade + Forest products = Income
Collecting forest products = Supplying raw materials worldwide

From Defining to Defying

As nature's wealth was depleted, it did not suffice to rely solely on gathering natural resources without replacing them.

“ของป่า” = “ของฟรี” ช่วยชาติ

เมื่ออยุธยาเกิดวิกฤติ การกอบกู้เงินคลัง คือ การส่งออก
“ของป่า” ที่มีอยู่มากมาย

“ของป่า” คือ “ของฟรี” มีพร้อมเก็บเกี่ยวได้ทันทีที่ต้องการ
พูดได้ว่า!!! อยุธยารุ่งเรืองได้เพราะ “ของฟรี” โดยแท้

The Jungle Business Saved Siam!

During hard times, Ayutthaya managed to survive by
exporting its abundant forest goods.

Forest goods were absolutely FREE and readily available.
In other words, Ayutthaya's glory was a result of freebies!

“กษัตริย์นักธุรกิจ”

ใครว่าชาวสยามทำการค้าไม่เป็น?

เราอยู่เมืองท่า เราค้าเชิงรุก
กษัตริย์กรุงเก่าแต่งสำเภาลงขนส่งสินค้าไปยังเมืองต่างๆ
อินเดีย ปัตตาเวีย มลายู เวียดนาม จีน และญี่ปุ่น
อยุธยาไม่เบียดเบียนกอบกำ จากผู้นำหัวการค้า

The Merchant King

Who said Siamese people weren't business-minded?

Ayutthaya was a port city, and we traded aggressively.
Our Kings sent royal ships out to sell goods in India,
Batavia, Malaya, Vietnam, China, and Japan.

Ayutthaya was rolling in dough because of its business-
savvy leader.

ค้าช้าง ขายเป็นอาวุธ

Elephant Trade Arms Trade

รวยจาก “ป่า” ค้า “ช้างศึก”

“ช้าง” = “ของฟรี” จากป่า
“ต้นทุน” = “ความอุดมสมบูรณ์”

ด้วยความอุดมคั่งของป่าสุวรรณภูมิจึงมี “ช้างป่า” มากมาย
อยุธยาเก็บเกี่ยวผลกำไรจากต้นทุนทางธรรมชาติ

Wealth from the Wild The Sale of “War Elephants”

Elephants = “Freebies” from the wild
Capital = Abundance

The bountiful forests kindly provided Siam with
countless elephants.

Ayutthaya reaped the profits generated by this
naturally existing capital.

จับช้าง “ป่า” โหนด

ทั้งป่าล้านนา ล้านช้าง พิษณุโลก สุโขทัย เมืองตาก เมืองกาญจน์
เมืองเพชร หรือป่าเมืองโคราช ก็สามารถจับช้างได้

Which forest to hunt from?

From Lanna to Lan Chang, from north to south and east to
west, elephant hunts could take place anywhere.

“ช้างป่า” “ช้างฝึก” “ช้างศึก”

ราชสำนักอยุธยาจับ “ช้างป่า” เป็นประจำ ให้ไพร่พลทั่วหัวเมืองต้อนช้างเข้าเพนียด แล้วจับ มัด เป็น “ช้างฝึก” จนเชื่อง ช้างฝึกใช้เพียงแต่ใช้ในสยาม ยังเป็นสินค้าทำไรดีที่รัฐผูกขาดการส่งออก

อินเดีย ราชสำนักคุชเชการค้าขาประจำ ชื้อช้างฝึกไป เป็น “ช้างศึก”

“Wild elephant” “Trained elephant” “War elephant”

The Royal Court always searched for wild elephants. People across the kingdom herded elephants into kraals and trained them into submission.

Trained elephants were used in Siam and exported, with Siam holding a monopoly over the elephant trade.

India was a loyal customer who often bought trained elephants to use as war elephants.

ชน “ผ้า” มาแลก “ช้าง”

พ่อค้าอินเดียอยากได้ช้าง จึงขนผ้าฝ้ายพิมพ์ลายจากชายฝั่งโคโรมันเดลมาแลก ต้องรสนิยมราชสำนักสยามยิ่งนัก อินเดียมาดที่สุด

“ผ้า” แลก “ช้าง” ขาดทุน? ต่อให้ลดราคาผ้าถูกกว่าวานิชใดก็ไม่ขาดทุน เพราะช้างเป็นๆ ที่ขนไปสร้างกำไรได้อย่างงาม

The Textile-Elephant Exchange Route

Indian merchants wanted elephants, so they brought loads of printed cotton fabric from Coromandel to trade. The fabric was loved by the Siamese Royal Court. A definite must-have!

Textiles for elephants – a fair deal?

Elephants were such a valuable commodity that foreign traders did not care if they received low rates for their goods, such as Indian textiles, because they knew that the profits from buying and selling Siamese elephants would more than make up for any initial losses.

ต่อยอดถอดรหัส “ผ้า” แลก “ช้าง”

ระบบแลกเปลี่ยน แบบหมุนไปโกมา ปราศจากเงื่อนไขของระบบเงินตรา

เทรดไทย ปลาร้า # ยางพารา ลำไย # ข้าวโพด

เทรดเทศ ข้าวเปลือก # น้ำมันดิบ กาแฟ # ไอโฟน

ปัจจุบันเกิดระบบธุรกิจชุมชน “บาร์เตอร์เทรด” แลกเปลี่ยนถ่ายเทผลผลิตบนตลาดออนไลน์ เพิ่มกำไร แบบไร้เงินสด

พระเจ้าปราสาททอง ยุคทองการ “ค้าช้าง”

ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง มีการค้าช้างกับพระเจ้าชาห์ ชูญาร์ แห่งเบงกอล (ประเทศบังกลาเทศในปัจจุบัน) พระองค์เป็นโอรสของจักรพรรดิชาห์ ญะฮาน ผู้สร้าง “ตาดง์ญ์ มะฮาล” แห่งอาณาจักรมูกุล (โมกุล)

The Reign of King Prasat Thong – The Golden Era of the Elephant Trade

During the reign of King Prasat Thong, Siam enjoyed a thriving elephant trade with Shah Shuja of Bengal (known today as Bangladesh).

Shah Shuja was the heir of the Mughal Emperor Shah Jahan who built the Taj Mahal during the Mughal era.

พระนารายณ์ “ขยายตลาด” ป้อนช้างส่งอินเดีย

สมัยพระนารายณ์มีการติดต่อกับสุลต่านอับดุลลอฮ์ กุฎบ ชาห์ แห่งอาณาจักรกอลกอนดา เพื่อขยายตลาดผ้าแลงซ้างไปยังชายฝั่งโคโรมันเดล โดยมีมะสุลิปัตนัมเป็นเมืองท่าสำคัญ

King Narai “expanded the market” by exporting elephants to India

During the reign of King Narai, Siamese court got in touch with Abdullah Qutb, the Shah of Golconda, in order to expand the textile-elephant trade route all the way to Coromandel. Masulipatam was the major port city at the time.

ปี ๒๒๐๖

รัชสมัยพระนารายณ์

สุลต่านแห่งกอลกอนดาส่งทูตมาซื้อ “ช้างสยาม”

ทำให้อยุธยามีผ้าคังสต็อกถึง ๓ ปีเต็ม

1663

Reign of King Narai

The Sultan of Golconda sent an ambassador to buy Siamese elephants.

Ayutthaya was flooded with fabrics for three whole years.

อินเดียก็มีช้าง แล้วทำไมต้องอิมพอร์ตช้างไทยด้วย?

อาณาจักรกอลกอนดา มีอากาศแห้งแล้ง ช้างหายาก ทั้งยังต้องนำมาฝึกก่อนสู้ชื่อ “ช้างสำเร็จรูป” อย่างช้างสยามไม่ได้

ตัวใหญ่ ฝึกแล้ว สะดวกซื้อ

India had elephants. Why import from Siam?

The climate of the Golconda Empire was very dry, and elephants were rare. Elephants also required training, so buying “ready-made” elephants from Siam was a better option.

Grown, groomed, and good to go!

ปี ๒๑๓๔

รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ทูตและพ่อค้าจากอาณาจักรเบงกอล

นำผ้ามาแลก “ช้าง” ๕๐ เชือก

In 1636,

The Reign of King Prasat Thong ambassadors and merchants from Bengal

brought textiles to Siam to exchange for 50 elephants.

มะริด เมืองท่าค้า “ช้าง” ไปอินเดีย

คาราวานช้างเดินทางบก ออกจากกรุงศรีฯ
ลงใต้ ผ่านช่องเขา มุ่งหน้าชายฝั่งอันดามัน
เมื่อสุดแผ่นดินจึงโหลดช้างลงสำเภาก็
เมืองมะริด!!

เหตุนี้ อยุธยาจึงต้องยึดเมืองท่า
ฝั่งตะนาวศรีไว้ได้อ่านาจให้ได้

Mergui, port city for elephant trade to India

A parade of elephants departed from Ayutthaya,
heading towards the Andaman Sea.
At the land's end, they marched onto the ships in
Mergui.

Siam made a point of possessing the port city of
Tenasserim-Mergui, because it was a crucial
location on the elephant trade route.

ซื้อช้างไทยไปเป็น “ช้างศึก”

แม้ว่า ช้างที่ส่งไปจะใช้ทั้งในราชการและราชพิธี

แต่อาณาจักรรอกอลกอนดาซึ่งทำสงครามกับพวกมูกุล (โมกุล) ก็ต้องการ “ช้าง (ท่า) ศึก”

Siamese elephants bought as “war elephants”

Although the exported elephants were used for royal duties and in ceremonies, Golconda
also needed war elephants to fight the Mughals.

“ช้างสยาม” สายพันธุ์ดี
ฉลาด อึด บึก ฝึกมาแล้ว
พิฆาตของตลาดอินเดีย

Siamese elephants had fine pedigrees
Smart, strong, sturdy, and schooled
Favored by the Indian market

ปี ๒๒๐๔

รัชสมัยพระนารายณ์
พ่อค้าอินเดียขนช้าง ๑๐๐
เชือก ด้วยเรือ ๖ ลำ
ออกจากเมืองท่ามะริดของ
สยาม

1661

The Reign of King Narai
Indian merchants transported
100 elephants in six ships from
Mergui.

ปี ๒๒๒๓

รัชสมัยพระนารายณ์
เรือ ๑๐ ลำ ขน “ช้าง” จากมะริด
เทียบท่ามะสุลิปัตนัม

1680

The Reign of King Narai
Ten ships transported
elephants from Mergui to
Masulipatam.

ปี ๒๒๒๔

รัชสมัยพระนารายณ์
สำเภากลวง ๖ ลำ ขน “ช้าง”
๗๑ เชือก
จากมะริดไปมะสุลิปัตนัม
และในปีนั้น พ่อค้าจากเบงกอล
มาซื้อ “ช้างสยาม” ๑๒๒ เชือก

1682

The Reign of King Narai
Six royal ships transported 71
elephants
from Mergui to Masulipatam.
In the same year, Bengalese
merchants bought 122
Siamese elephants.

ปี ๒๒๒๗

รัชสมัยพระนารายณ์
เรือ ๖ ลำ ขนช้าง ๑๑๕ เชือก
จากมะริดเทียบท่ามะสุลิปัตนัม

1684

The Reign of King Narai
Six ships transported 115
elephants
from Mergui to Masulipatam.

ค้ากวาง ขายอาวุธ

Deer Trade Arms Trade

รวยจาก “ป่า” ค้า “หนังกวาง”

“กวาง” = “ของฟรี” จากป่า

“ต้นทุน” = “ความอุดมสมบูรณ์”

ด้วยความตกตื่นของป่าสุวรรณภูมิจึงมี
“ฝูงกวาง” มากมาย
อยุธยาเก็บเกี่ยวผลกำไรจากต้นทุน
ธรรมชาติ

Wealth from the Wild The Sale of “Deer Hides”

Deer = “Freebies” from the wild
Capital = Abundance

The bountiful forests kindly provided Siam with countless deer.
Ayutthaya reaped the profits generated by this naturally existing capital.

ล่า “กวาง” เอาหนัง

กวางที่ล่าได้ ใช้เฉพาะหนัง เพียงกำจัดขน ซึ่งให้ตั้ง ดากให้แห้ง ตัดแต่งเล็กน้อย ก็ได้ “หนังดิบ” สีเหลืองขุ่น โปร่งแสง แบบเดียวกับหนังหน้ากลอง ลูกคำญี่ปุ่นนำไปฟอกต่อให้ นิ่มแต่เหนียว ยืดหยุ่นแต่ทนทาน

“หนังกวาง” สินค้าต้องห้ามที่สยามส่งออก นำเม็ดเงินเข้าประเทศต่อเนื่องมาหลาย “ญี่ปุ่น” ราชอาณาจักรและการค้าผ่านนายหน้า ชื่อหนังกวางทำ “ชุดศึก”

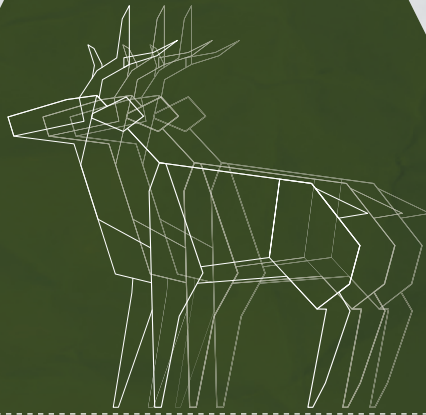
Hunting deer for their hides

The deer were hunted only for their skins. After hair removal, the hides would be stretched and hung to dry. Trim them up and you get raw hide, which is a translucent, murky yellow color and can be found on drum heads. The Japanese would tan it to make soft, durable, flexible, and strong leather.

Deer hide, one of the forbidden goods in Siam, brought immense wealth to the kingdom.

Through the services of a middleman, Japan became Siam’s loyal customer by purchasing deer hides to make war armor.

๑๔ กรกฎาคม ๒๑๓๗
 รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง
 เฟโอเซ ส่งเรือ เอ็ด วาเป็น
 ฟัน เดลฟต์
 บรรทุก “หนังกวาง”
 ๗๑,๗๐๐ ผืน
 มุ่งหน้าชิราโตะ

July 14, 1634
 The Reign of King Prasat Thong
 The VOC loaded the ship
 't Wapen van Delft
 with 71,700 pieces of deer
 hide
 and sent them to Firado
 (Hirado), Japan.

๑๙ กรกฎาคม ๒๑๓๙
 รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง
 เฟโอเซ บรรทุก “หนังกวาง”
 เต็มระวางไปญี่ปุ่น
 ๑๐๓,๔๘๐ ผืน

July 19, 1636
 The Reign of King Prasat Thong
 The VOC loaded up on deer
 hides,
 shipping 103,480 pieces to
 Japan.

ปี ๒๑๓๖ – ๒๒๐๖
 ต้นรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองถึง
 พระนารายณ์
 ๓๐ ปีเต็มที่เฟโอเซ
 ส่ง “หนังกวางไทย” ไปญี่ปุ่น
 รวมสุทธิ ๑,๙๓๐,๑๒๔ ผืน!
 มวลมหาประชา “กวาง” กู้ชาติ

1633 – 1663
 The reigns of King Prasat Thong to
 the reign of King Narai
 Over three decades, the VOC
 exported
 1,970,124 pieces of Siamese deer
 hide to Japan!
 Our deer saved the day!

ชื่อ “กวางไทย” ไปทำชุดเกราะ

หนังกวาง “บอดี้สูท” ชุดเกราะซามูไร
 ก่อนผูกร้อยแผ่นโลหะด้านนอก

From Siamese Deer to Samurai Armor

Siamese deer hides made fine bodysuits layered
 underneath samurai armor.

The hides were stitched to the metal shields.

“กวางป่า” สู้ “กวางบ้าน”

อย่างไรที่จะเก็บเกี่ยวความอุดมสมบูรณ์
 ของธรรมชาติฝ่ายเดียว

เลี้ยง กวาง
 ได้ เนื้อ หนัง เขาอ่อน

จระเข้
 ได้ เนื้อ หนัง ไข่ ไข่ ตี

นกกระจอกเทศ
 ได้ เนื้อ หนัง ไข่ ขน

ผึ้ง
 ได้ น้ำผึ้ง ขี้ผึ้ง เกสรผึ้ง รอยัลเจลลี่

เล่นแร่
 ได้ ผลิตภัณฑ์ ส่งออก สร้างรายได้

“สินค้าต้องห้าม” กับระบบผูกขาด

“สินค้าต้องห้าม” คือ สินค้าที่รัฐจัดเข้าระบบ
ผูกขาด ไม่อาจซื้อขายตามอำเภอใจ

ผู้ใดใคร่ซื้อขาย ไม่ว่าหน้าไทยหรือเทศ
ต้องผ่านพระคลังสินค้าเท่านั้น!!

“หนังกวาง” หนึ่งใน “สินค้าต้องห้าม”

“Forbidden Goods” and the Royal Monopoly

“Forbidden goods” were items that the
Royal Court held a monopoly over; they
could not be traded by any other entity.

Locals and foreigners alike who wanted
to buy a good in this category could
only do so by going through the Royal
Treasury.

Deer hide was one of the “forbidden
goods.”

ปราบกบฏ แลก สัมปทาน

ปี ๒๑๓๑

เมื่อราชสำนักกรุงเทพฯ ปิดตานีสบโอกาสแข็งเมือง สยามขอให้
ฮอลันดาช่วยปราบกบฏ

รางวัล คือ สัมปทานการส่งออกหนังกวาง

พ่อค้าดีทซ์หัวเสกกับผลประโยชน์มหาศาล แคะให้กองเรือแวะผ่าน
หน้าบ้านน้ำปัดตานี

หนังกวางทั้งหมดในราชอาณาจักรสยามก็ต้องส่งผ่าน “เฟโอเซ”
(VOC หรือบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา) เพียงผู้เดียว

Conquering Rebels in Exchange for Concessions

1633

When the Royal Court slipped into chaos, Pattani took the
opportunity to rebel. Siam asked Holland to help quell this
uprising in exchange for a deer hide export concession.

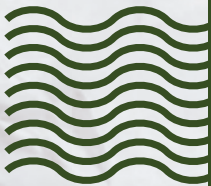
The clever Dutch merchants jumped at the change to rake in the
profits. Simply by allowing Dutch marine troops to pass through
Pattani’s territorial waters, the VOC was granted the exclusive
right to trade all deer hides from Siam.

เฟ โอ เซ

ฮอลันดา ส่ง “เฟโอเซ” (VOC) หรือ
บริษัทอินเดียตะวันออก เข้ามาค้ากับ
อยุธยา

VOC

Holland sent the Dutch United East
India Company (Verenigde Oost-Indische
Compagnie, VOC) to trade in Siam.

พระเจ้าปราสาททอง ยุคทองของ “หนังกวัง”

การผลัดเปลี่ยนบัลลังก์ของราชวงศ์ปราสาททองที่ไม่ทรงธรรม ทำให้หัวเมืองประเทศราชและนานาประเทศคว่ำบาตรราชสำนักสยาม นี่คือวิกฤตที่สร้างโอกาส ให้เกิดยุคทองธุรกิจ “หนังกวัง”

The Reign of King Prasat Thong - The Golden Era of Deer Hide

The unjust removal of the king and the political turmoil during the Prasat Thong era, from 1630s through the 1650s, led vassal states and other kingdoms to avoid relations with Siam.

But Siam turned the crisis around by promoting its deer hide trade.

ผลประโยชน์ทับซ้อน

นี่คือเรื่องบังเอิญ?

ปี ๒๑๓๖

ญี่ปุ่นเปิดประเทศ

แต่ ... สำนาคหลวงของพระเจ้าปราสาททองเทียบทำไม่ได้

สยามถูกบอยคอตต์ จากความไม่ชอบธรรมในการผลัดแผ่นดินและการเผาหมู่บ้านญี่ปุ่นในอยุธยา แล้วใครได้ประโยชน์?

Conflict of Interest : A Coincidence?

1633

Japan opened its doors

But... The Royal Ships of King Prasat Thong could not embark.

Japan was boycotting Siam due to both the turbulent transfer of power that brought King Prasat Thong to the throne and the burning of the Japanese village in Ayutthaya.

Who was at an advantage?

เป็น “คนกลาง” สิ ได้ประโยชน์

สัมปทานค้าตอบแทนปราบกบฏปัตตานี +

จังหวัดที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศ

เฟือเซ (VOC) ก็พบลู่ทางทำเงินใหม่ด้วยการ

เป็น “พ่อค้าคนกลาง”

ขายหนังกวังสยามให้ญี่ปุ่น

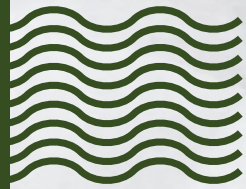
บริษัทเฟือเซขึ้นมาเป็นยักษ์ใหญ่มีกำไรเป็นเนื้อเป็นหนัง (สัตว์)

The middleman took all

The concession to the Dutch in exchange for help conquering the Pattani rebels came at just the right time as Japan opened its doors.

The VOC found a new way to rake in money by acting as a middleman and selling Siamese deer hides to Japan.

The VOC became a giant company and made dear (deer) profits.

ค้าฝาง ขายสี

Sappan Trade Dye Trade

รวยจาก “ป่า” ค้า “ไม้ฝาง”

“ฝาง” = “ของฟรี” จากป่า

“ต้นทุน” = “ความอุดมสมบูรณ์”

ด้วยความอุดมคั่งของป่าสุวรรณภูมิจึงมี “ไม้ฝาง” มากมาย

อยุธยาเก็บเกี่ยวผลกำไรจากต้นทุนธรรมชาติ

Wealth from the Wild The Sale of “Sappan Wood”

Sappan trees = “Freebies” from the wild
Capital = Abundance

The bountiful forests kindly presented Siam with countless Sappan trees.

Ayutthaya reaped the profits generated by this naturally existing capital.

“ฝาง” ไม้ยอดนิยมนำมาย้อมผ้า ให้สีแดง ม่วง ชมพู และสีน้ำตาล

Sappan wood was popular as a fabric dye, and the wood provided red, purple, pink, and brown hues.

“ฝาง” ไม้สามัญประจำ “ป่า”

ฝาง เป็นไม้พุ่มกิ่งไม้รอเลื้อย มีหนามทั่วลำต้น ขึ้นง่าย ทนแล้งได้ดี

Sappan trees were common in the wild

The Sappan tree is a thorny, climbing shrub that grows easily and flourishes in dry environments.

สามหนทางได้ “ไม้ฝาง”

หนึ่ง ส่งไพร่ออกไปตัด

ไพร่พล = แรงงาน “ฟรี” ของรัฐ

สอง ซื้อจากราษฎร

ฝาง = สินค้าผูกขาด ขายผ่านพระคลังสินค้าเท่านั้น

สาม “ส่วย” แทนภาษีที่หัวเมืองต้องจ่าย

ฝาง = บรรณาการ

ราชสำนักได้ไม้ฝางมาฟรีฟรี โดยไม่มีต้นทุน

Three ways to obtain Sappan wood

One: Send workmen to the woods

Workmen = Free labor for ruling class

Two: Buy from local people

Sappan wood = Monopolized and sold exclusively by the Royal Treasury

Three: Tax in kind from vassal states

Sappan wood = Tribute

The Royal Court received Sappan wood for free, no investments required.

ซื้อ “ฝ้ายไทย” ไปย้อมผ้า “Siam Sappan” as International Dye

ไม่ต้องเป็นของ “พรีเมียม”
ก็วาดความสำเร็จระดับแมสได้เรียบ

You don't have to sell premium quality goods to win the mass market.

ซื้อ “ฝ้ายไทย” ไปญี่ปุ่น

ฝ้าย สินค้ายอดนิยมนำเข้าตั้งแต่สมัยโบราณ

“ซูโอว” *すおう* สีย้อมจากฝ้ายให้สีแดงเข้ม
จนถึงสีม่วง ขึ้นอยู่กับวิธีการย้อม

แต่ ! โยโซญี่ปุ่นไม่ใช่ฝ้าย

ย้อม “แดง” จากดอกคำฝอย และรากต้นแมดเดอร์
ได้สีแดงสดและติดทนกว่า

แพงก็ยอม สมฐานะชนชั้นสูงแห่งแดนอาทิตย์อุทัย

ฝ้ายจึงครองตลาด (ล่าง) ญี่ปุ่น

แม้ผ้าที่ย้อมจากฝ้ายจะซีดง่าย

แต่เพราะราคาถูกจึงเป็นที่นิยม

ยอดอิมพอร์ตไม่ฝ้ายจากสยามจึงสูงตามไปด้วย

Siam Sappan to Japan

Sappan wood had always been a popular imported product in Japan.

“Suou” is the name of the dye made from Sappan wood, giving deep red to purple colors depending on the dyeing technique.

The Japanese elites, however, did not use Sappan wood.

They used safflowers and madder roots for red dye because the color was more vibrant and durable.

Although these plants were more expensive, the elites continued to use them, since they did not want to compromise their status.

Sappan wood did well on the Japanese mass market.

Although the dye faded quickly, it was nevertheless popular because it was cheap.

As a result, the demand for imported Sappan wood from Siam grew.

ซื้อ “ฝ้ายไทย” ไปฝรั่งเศส

ฝ้าย สินค้ายอดนิยมนำเข้าตั้งแต่สมัยโบราณเช่นกัน

ฝ้ายให้สีแดง ชมพู ม่วง จนถึงสีน้ำตาล
ขึ้นอยู่กับวิธีการย้อม

เช่นเดียวกัน ราชสำนักพระเจ้าหลุยส์ ไม่ใช่ฝ้าย !

ย้อม “แดง” จากแมลงอินจี และรากต้นแมดเดอร์แทน
ได้สีแดงสดและติดทนกว่า

แพงก็ยอม เพราะใช้ย้อมของหรูหรา

ฝ้ายจึงครองตลาด (ล่าง) ยุโรป

ที่ฝรั่งเศส เกรดฝ้ายอยู่ในกลุ่มสีชั้นรอง แม้ให้สีสดใส
แต่ประสิทธิภาพการย้อมติดบนเส้นใยผ้าต่ำ

แต่เพราะราคาถูกจึงเป็นที่นิยม

เหมาะย้อมของไหลๆ พวกผ้ากันเปื้อน หรือริบบิ้น
ย้อมแล้วนำกลับมาย้อมใหม่ได้

ยอดอิมพอร์ตไม่ฝ้ายจากสยามจึงสูงตามไปด้วย

Siam Sappan to France

Sappan wood had always been a popular imported product in France as well.

Sappan dye gave red, pink, purple, and brown colors depending on the dyeing technique.

Likewise, King Louis's Court did not use Sappan.

They used Cochineal insects and madder roots because the color was more brilliant and durable.

Who cares if the materials were a bit expensive, when their dyes would be used on equally expensive items?

Sappan wood did well on the European mass market.

In France, Sappan dye was regarded as a bad dye (*petit teint*). Although it gave bright colors, it did not stick well to the fabrics. However, the dye was popular because it was cheap, great for re-dyeing items such as ribbons.

As a result, the demand for imported Sappan wood from Siam grew.

ชื่อ “ฝางไทย” ไปแต่งหน้า Siam Sappan for Make-up

ไม่ว่าสาวไทยหรือสาวเทศต่างใช้ฝาง
Siamese and foreign ladies all used Sappan wood

ฝาง = ลิปสติก
ฝาง = บลัชออน

Sappan = lipstick
Sappan = blush

เสภาขุนช้างขุนแผน

นางสร้อยฟ้า ธิดาเจ้าเมืองเชียงอินทร์ เมียคนที่สองของ
พลาญงาม ผู้มี “โสมรู้ลออเรียบริมเหมือนจิมฝาง”
“น้ำยาอุทัย” ทาปาก ทาแก้ม จึงไม่ใช่เรื่องใหม่

Khun Chang Khun Phaen ballad, 18th C.

Soi Fa, the beautiful sassy girl from the Lanna kingdom,
was described as having lips that were perfectly colored
as if coated with Sappan liquid.

Coloring your lips and cheeks is hardly anything new.

ราชสำนักหลุยส์ที่ ๑๔

เหล่าสตรีสูงศักดิ์ผู้เลอโฉม ต่างใช้ผลิตภัณฑ์จากฝางผสมขี้ผึ้ง
ทาแก้มแต้มปากให้แดงระเรื่อ
เครื่องสำอางออร์แกนิก ก็มีมานานแล้วนะ ตะเอง

During the reign of King Louis XIV

The elite ladies all used Sappan mixed with wax to add a
rosy tint to their cheeks and lips.

Organic make-up goes a long way back, girls!

ถอดรหัสสมการผาง
ราคาถูกลง x อุปสงค์มาก x ขายต่อเนื่อง = \$\$\$\$\$\$

คิดจะค้าอะไร ลองหา
สินค้าราคาเบา คนมีกำลังซื้อมาก ครองตลาดได้นาน

Solving the Sappan Equation
Low Price x High Demand x Continual Sale = \$\$\$\$\$\$

If you want to sell a product, pick something
that is affordable, abundant,
and timeless.

ผาง พืชครอบจักรวาล

นอกจากจะใช้เป็นสีย้อมผ้าและสีย้อมปากแล้ว เรายังใช้ ...

แก่น บำรุงเลือด ขับระดู

“น้ำยาอูทัย” เครื่องดื่มระดับตำนานที่ใช้ผางเป็นส่วนประกอบหลัก

ใบ มีฤทธิ์ยับยั้งแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดสิว จึงพัฒนาทำครีมบำรุงผิวหน้าได้คะ

ไม้ มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ใช้เป็นสารกันบูดในอาหารได้

ลิปสติกแบรนด์หนึ่งชื่อก้องโลก ก็ใช้ผางเป็นสารกันเสีย

รู้หรือไม่ว่า ผาง ย้อมสีผมได้ติดทนนานที่สุด เปลี่ยนสีผมครั้งต่อไป

อย่าลืมนึกถึงผาง

ผาง ย้อมเซลล์พืชและสัตว์ในแล็บได้ดี ย้อมติดทั้งนิวเคลียส ผนังเซลล์
เซลล์ไลโซ และผนังลินินได้ด้วย

งานแจกรางวัลออสการ์ ล่าสุด!! โอลกา คูรีเลนโก นางเอกของบอนด์
ปรากฏกายด้วยชุดผ้าไหมสีแดงเพลิงที่ย้อมมือจากไม้ผาง!

Sappan – a Versatile Tree

In addition to dyeing clothes and adding color to lips, different parts
of the Sappan tree can also be used to ...

Core: Promotes blood flow and menstruation

Leaves: Have anti-bacterial properties and can prevent acne.
Sappan is a great skincare ingredient.

Wood: Has anti-oxidants and can be used as a food preservative.

One lipstick brand name uses Sappan as a preservative

Sappan makes a very durable hair color. Next time you think about dyeing
your hair, consider Sappan as an option!

Sappan also makes a great dye for plant and animal cells in lab tests. The
color sticks to the nucleus, cellulose, and lignin.

At the recent Academy Awards (“Oscar”) ceremony, Bond
girl Olga Kurylenko graced the red carpet in a fiery red
dress dyed with Sappan!!

คำไม้ ขายสี

Dye Trade

“ไม้ให้สี” ของป่าใกล้ตัว

สีย้อมผ้า = สีย้อมจาก “ป่า”

Dye-producing Wood wild plants close at hand

Fabric dye = Dye from the wild

ในอดีต สีย้อมมาจาก “ป่า”
จากพืช สัตว์ และแร่
จากราก ลูก เปลือก แก่น ดอก และใบ
ไม่มีต้นไม้อะไรให้ “สี”

In the past, dyes were obtained from the forest
Vegetable, animal, and mineral dyes
From roots, wood, bark, leaves, petals, and berries
All plants can be used to make dyes

เมื่อบุคคลทั่วโลกใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์
การผลิตในโลกปฏิวัติอุตสาหกรรม
ทำให้สีสังเคราะห์ที่ถูกลาม
คุณภาพ สีจาก “ป่า” ให้สูญพันธุ์

As mankind adopted scientific approaches
during the industrial revolution,
synthetic dyes prevailed.
Natural dyes just ... died

สีย้อมจาก “ป่า”
ไม่มี !! เคมีอันตราย
ไม่มี !! โลหะหนัก
ไม่มี !! สารก่อมะเร็ง
มิตร !! ต่อสิ่งแวดล้อม

Dyes from the wild
Free from chemicals!
Free from heavy metals!
Free from carcinogens!
Friendly to the environment!

มะเกลือ = ดำ

สารไดออกซิไพโรล + ออกาส = สีดำมัน
ย้อมผ้าติดทน ยิ่งย้อม ยิ่งหนา

Ebony = Black

Diospyroll + O₂ = Black
A durable dye that lasts for a long time

ลูกมะเกลือดิบให้สีเขียวที่น้ำอ่อน
ส่วนลูกแก่ที่เห็นอยู่นี้ให้สีอะไร?

Unripe ebony berries produce a
mossy green color.
What color do these ripe ones
produce?

ขนุน = กรัก

สารมอร์ริน + อากาศ = สีเหลืองถึงสีน้ำตาล
ต้มแก่น ย้อม “กรัก” ได้จีวรพระ (ป่า)

Jackfruit = Yellow

Morin + O₂ = Yellow to Brown

อยากได้ผ้าสีเหลือง สีน้ำตาล
ใช้แก่นขนุนย้อม ไม่ใช่ ลูก
ขนุนนะจ๊ะ

Want yellow or brown fabric?
Try jackfruit wood, not the
fruit pulp!

คราม = คราม

สารอินดิโกทิน + อากาศ = สีน้ำเงิน
ปกป้องผิวจาก UV เนื้อสีติดทน

Indigo = Indigo

Indigotin + O₂ = Indigo Blue
A stable color plus UV protection!

ครั่ง = แดง

ตีตรา จม.
ทำแผ่นเสียง
ทำเซลแลค
ฯลฯ
ย้อมไหมติดทน
เนื้อสีเข้มสด

Lac = Red

Used for envelope seals,
music disks, shellac, etc.
A great dye for silk,
giving lush red hues.

ครั่ง คือ ยางหรือชันที่เพลี้ย
ชนิดหนึ่งขับออกเพื่อสร้างรัง
ห่อหุ้มตัว

เมื่อถูกอากาศจะแข็งตัวเป็น
ก้อนรอบกิ่งไม้

Lac is the scarlet resin
secreted by aphids (lac bugs)
to serve as a protective shell.
When lac comes into contact
with air, it becomes solid and
coats tree branches.

ย้อมผ้าสีธรรมชาติ ในโรงงานอุตสาหกรรม ???

เกิดขึ้นแล้ว !!!
จุดเริ่มใหม่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

“ครั่ง” แผลงเศรษฐกิจ

ปลอดภัย ใต้ออก เก็บขาย
ผลิตภัณฑ์เคลือบไม้ เคลือบผลไม้
เคลือบยา

Natural dyes for industry

The beginning of
Green Goes Mass.

Learn to raise Lucrative Lac

Used for shellac, fruit coating
wax, and drug coating.

คำไม้ ขายกลิ่น

Scent Wood Trade

“ไม้หอม” ของป่าใกล้ตัว

ในเครื่องสำอางมี “ของป่า” แฝงมาในรูปแบบ “เครื่องหอม” คุน้ำหอม เทียนอบ ธูป หรือเครื่องบูชาสิ ล้วนมีต้นทางอยู่ที่ “ของป่า”

“Scented Wood” wild goods close at hand

“Wild products” are seamlessly integrated into everyday life. Fragrance, incense, and makeup are all made from scented wood.

“กฤษณา” ความหอมจาก “เชื้อรา”

“กฤษณา” ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เนื้อขาว ไร้กลิ่น เปลือกขับเชื้อราได้ดี

เชื้อรากระตุ้นการขับชันน้ำมัน เนื้อไม้จึงเข้มดำและมีกลิ่นหอม

วัฒนธรรมธูป Incense Culture

ธูป เครื่องหอมจาก “ป่า”
Incense
fragrances from the wild
สหนานาชาติ
In(cense)ternational

Agarwood - fragrance from fungi

Agarwood is a kind of white, odorless heartwood. Its bark absorbs fungi well. Fungus triggers oleoresin production, giving agarwood dark, resinous, and fragrant qualities.

เพราะมีสีดำ จึงเรียกไม้หอมชนิดนี้ว่า “กฤษณา” ที่แปลว่าดำนั่นเอง

Due to its dark color, agarwood is called “Krishna,” which means “black” in Sanskrit.

“กฤษณา” ส่วนประกอบสำคัญของยาอกฤษณาเกล็ด

มีฤทธิ์ขับลม แก้ปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ ชะงัดน้ก !!!

Agarwood oil - a popular medicine for treating bloating, stomach aches, and indigestion.

ต่อยอดไม้ให้กลิ่น

“กฤษณา” หอมได้ด้วยฝีมือมนุษย์ เจาะรูฉีดเชื้อรากระตุ้น ส่งเสริมเป็นไม้เศรษฐกิจ

“จันทน์” นำเข้าพันธุ์จันทน์หอมมาลัย ปลูกเพื่ออุตสาหกรรมส่งออกน้ำมันหอม

“ก่ายาน” ไม้หอมที่เพื่อนบ้านตื่นตัว ลาวและเวียดนามสนับสนุนการปลูกก่ายานเชิงธุรกิจ

Developing products from scented woods

Agarwood fragrance is created through human intervention, by injecting fungi to increase its scent for economic purposes.

Indian sandalwood trees are imported and grown industrially for the scented oil export business.

Benzoin is loved by our neighbors. Laos and Vietnam are growing benzoin trees for business.

“กำยาน” ความหอมจาก “แผลเป็น”

“กำยาน” ไม้ยืนต้น พบตามป่าเขาสูง
เมื่อถูกกรีด ชันน้ำมันจะเอี่ยม แท่งกรังเป็น
ก้อน มีกลิ่นหอม

“กำยาน” กลิ่นอบอวลที่คุ้นเคย
ทั้งกลิ่นน้ำอบสงกรานต์ และควั่นเทียน
อบขนมไทย
ทำไม สบู่และน้ำอบจึงใส่กำยาน?
เพราะนางเป็นสารตรึงกลิ่น ให้หอมติดนาน

Benzoin – fragrance from scar

Styrax is the name of a family of trees
commonly found in the hills.

When styrax bark is pressed, benzoin sap
comes out and forms beautifully scented
solid resin when dry.

“กำยาน” ก่อนชันไม้แห้ง
เปราะ มีกลิ่นหอม

Benzoin resin is fragile
and aromatic.

Benzoin a familiar fragrance

The Thai incense fragrance used
during the Songkran festival and
Thai desserts contain benzoin.

Why is benzoin used in soaps and
fragrances?

The resin has fixative properties
and helps scents to last for
a long time.

“จันทน์” ความหอมจาก “ความตาย”

จันทน์ ไม้หอมสองชนิด

“จันทน์หิมาลัย” ไม้ยืนต้นกิ่งปรสิตร
พบในอินเดียใต้และหมู่เกาะอินโดนีเซีย
“หอม” เมื่อแก่ (๒๐-๔๐ ปี)

“จันทน์ชะมด” หรือ “จันทน์พม่า”
ไม้จันทน์สัญชาติไทย
“หอม” เมื่อยืนต้นตายเท่านั้น

“ไม้จันทน์” เนื้อไม้สีน้ำตาล
เข้ม อุดมด้วยน้ำมันหอม

Sandalwood is dark brown
and rich in scented oil.

ท่อนจันทน์
อาวุธสำเร็จโทษเจ้านาย
ที่คุ้นเคยจากแบบเรียน

Sandalwood trunks were
used for punishment, as Thai
kids have read in school.

Sandalwood fragrance of death

There are two types of scented
sandalwood.

Indian sandalwood is a hemi-parasitic
tree that gives off a nice aroma when the
tree is old (20-40 years old).

Thai sandalwood trees have a pleasant
aroma only when they're dead.

“น้ำมันจันทน์”

คนโบราณ ใช้บำรุงผิว ผสม
ผสมเครื่องหอม
คนปัจจุบัน ใช้บูชาเทพ และ
นวดสปา
ราคาก็โลละร่วมหมื่น !!!

Santal oil

Our ancestors used santal oil
for skin care, hair care, and as
a fragrance.

Today, we use it to worship the
gods and in spa treatments.

It is priced at about \$ 150 USD per pound.

เอื้อเฟื้อน้ำมันจันทน์ไทย จิระนันท์ พิตรปรีชา
Santal Oil Collection of Chiranan Pitpreecha

คำไม้ ขายยา

Herb Trade Drug Trade

“สมุนไพร” ของป่าใกล้ตัว

ในยามี่ “ของป่า” แฝงมาในรูป “สมุนไพร”
ดูยาแผนโบราณตำรับต่างๆ สิ ล้วนมีต้นทาง
อยู่ที่ “ของป่า”

Herbs – wild plants close at hand

In the medical world, herbs, or plants from the wild, can be used to heal.

Look at ancient remedies – most ingredients are wild plants.

“สมุนไพร” = สมุนไพรของไพร = ยาจากป่า

“ต้นไม้ใดใดในป่า
ที่ใช้ทำยาไมได้นั้น
ไม่มี”

“In any given tree in the wild,
there is medicine.”

ฤาษี ชิวโกโมรภักจจ์
แพทย์ประจำองค์พระโคตมพุทธเจ้า
บรมครูแห่งการแพทย์แผนโบราณ

Dr. Jivaka Kumar Bhacca
Personal doctor for Gautama Buddha
Guru of ancient medicine

มะแว้งต้น

Solanum indicum L.
(Mawaeng)

มะแว้ง รสเปรี้ยวขื่น แก้ระคายคอ
ได้ชะงักนัก

Mawaeng is bitter and sour, providing
effective relief for sore throat.

ชะเอมเทศ Licorice

รากและลำต้นใต้ดินของชะเอมเทศ
กลิ่นหอม อมชุ่มคอ หวานเมื่อ
กลืนน้ำลาย

Roots and underground stalks of
licorice

Fragrant and refreshing with a
sweet aftertaste

ยาแผนโบราณ “ช่อมปอดใหม่” !!!
“ช่อมปอดใหม่” ตัวยาสำคัญ คือ ชะเอมเทศ
ขับเสมหะ แก้ไอ หายใจโล่งเหมือนได้ปอดใหม่

This ancient medicine contains licorice as a main
ingredient.

It relives phlegm, stops coughing, and helps
clear the airways.

นับดูซิว่ามีกี่ชนิด

“ยาหอม” ที่คุณย่าคุณยายละลายน้ำกินนั้น ประกอบด้วยเครื่องยามากมาย
 “ยาหอมอินทจักร์” ตำรับดั้งเดิม ของแท้ต้องมีตัวยาถึง ๕๐ ชนิด
 ชื่อแปลกๆ ดูซิว่ารู้จักสักกี่ตัว

เอื้อเพื่อเครื่องยาหอมอินทจักร์โดย เวชพงศ์โฮสต์ (ฮ็อกอันตึง)
 Special Thanks to Veipong Pharmacy (Hock Ann Tung)

How many kinds can you count?

The herbal medicine powder that our grannies mix with water contains numerous ingredients.
 The original Indacakra (Inthajak) herbal medicine powder contains 50 ingredients.

**บุนนาค
 Indian Rose**

เกสรดอกบุนนาค เป็นหนึ่งในพืชที่เกสรทั้งห้าของเครื่องยาไทย
 (เกสรดอกมะลิ พิกุล บุนนาค สารภี และบัวหลวง)
 ใช้เข้ายาหอม ให้กลิ่นหอม กินง่ายขึ้น

Pollens from the Indian rose plant is one of the five kinds of pollen used in Thai medicines.
 (Jasmine, Spanish cherry flower, Indian rose, Saraphi, and sacred lotus)
 It makes medicine easier to drink, with a more appealing smell.

“ยาหอมอินทจักร์” ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณตำรับหนึ่งสรรพคุณ แก่ลมวิงเวียน หน้ำมืดตาลาย ขนานนี้มีหลายยี่ห้อในท้องตลาด ครอบสุตรตามตำรับต้องของเวชพงศ์ ส่วนสุตรลดรูปก็มี อย่าง ฤชित्रงนำ หรือเด็กโนพานทอง

Indacakra (Inthajak) herbal medicine powder is one of the must-have ancient medicines for every household.
 It's great for treating dizziness and light-headedness.
 There are many brands on the market today, both using the original recipe and reduced versions.

ลูกกระดอม
berries

แก่นจันทน์เทศ
nutmeg wood

บอระเพ็ด
guduchi vine

รากปลาไหลเผือก
malaysian ginseng

จันทน์แดง
aromatic red wood

โกฐรู้ออส
dahurian
angelica

โกฐจุฬาขาว
rhizome

โกฐจุฬาลำพา
sweet wormwood

ปลาไหลเผือก Malaysian Ginseng

ปลาไหลด่านซ้าย

ด้วยฤทธิ์ตัดไข้ทุกชนิด รากปลาไหลเผือก
จึงเป็นหนึ่งในแปดส่วนผสมยาแก้ไขสุดทรง
“จันทน์ลีลา”

Flu fighter

Due to its cooling properties, Malaysian
ginseng is one of the eight ingredients in the
famous “Candanalila” (Janthalila) fever medicine.

คู่แข่ง “พาราเซตามอล”

ลองใช้ยาแผนโบราณจากธรรมชาติกัน
หน่อยยย

“ยาจันทน์ลีลา” ยาสามัญประจำบ้าน
ตำรับกระทรวงสาธารณสุขรับรอง ทาง
เลือกใหม่ของคนเป็นไข้ตัวร้อน บรรจ
เสร็จเลือกได้ตามสะดวก ทั้งยาเม็ด
“จันทน์ลีลา” เจ้ากรมเปื้อ ยาคapsule
เวชพงศ์โฮสดี ออกกยเบคร อัยอัน
โฮสดี และอุทัยประสิทธิ์ที่บรรจแ่งท้น
สมัยนำใช้จิง

Move it, Paracetamol

Here comes an herbal rival!

“Candanalila” (Janthalila) is a
household medicine certified by
the Ministry of Health, a great
natural alternative for bringing
down fevers. It comes in tablets
and capsules, with modern
packaging.

ฟ้าทะลายโจร

Andrographis, King of Bitters

“ฟ้าทะลายโจร” มีฤทธิ์ระงับการติดเชื้อ จึงนำ
มาทำยาปฏิชีวนะ

แก้ไข้ แก้เจ็บคอ แก้ไอ แก้หวัด แก้
อักเสบ และแก้ท้องเสีย

ทั้งชาวบ้านชาวเมืองนิยมใช้ หาได้ที่ร้าน
สะดวกซื้อ

“Andrographis” has anti-septic
properties so it is used in antibiotics.

It’s great for treating sore throat, cough,
the common cold, inflammation, and diarrhea.

Wildly popular and available at convenience
stores.

โตไม้รู้ล้ม

Prickly-Leaved Elephant's Foot, False Tobacco

ยาบำรุงสำหรับบุรุษ เสริมให้ "ชาย" แกร่ง ด้วยโตไม้รู้ล้ม
จับสัคนิด บีบบีบ เต๊ะบีบดั่งแน่นอน

Gentlemen's medicine to enhance "manhood" - Prickly-leaved
Elephant's Foot
One sip and you'll be "up" for it!

หามาุ่ม

Velvet Bean

"หามาุ่ม" ใช้แต่ "คัน" ที่ขน แต่ เมล็ดก็ทำให้คนซุกซน "คัน" ได้
บำรุงกำลังท่านชายตั้งใจสั่ง บ้างว่าคือ ไวอากร้า จากป่าเมืองไทย

The "Velvet bean" plant makes you itchy not only with its foliage - its seed pods
are just as itch-inducing.

But it also has sexual functions and has earned the name "Siamese Wild Viagra."

กวาวเครือ

Pueraria mirifica

หัวกวาวเครือมีฮอร์โมนเพศหญิงในปริมาณสูง
สาว ๆ หัวเมืองรู้จัก ทั้งยากิน ยาทา
สาววัยหิน = "ตุ้ม" ทินดา หน้ากระຈ้าง หน้าวงกระฉับ
สาววัยทอง = ลดริบวับ หลับสบาย ให้ฮอร์โมน

Pueraria mirifica is high in estrogen.

Women recognize and love this medicine, using it
topically and orally.

Teenage girls = boosts in the bust department,
clearer complexions, and tighter private areas.

Tired-age girls = Cool down the hot flashes, promote
better sleep, and balance hormones.

ว่านชักมดลูก

Giant Curcuma, False Turmeric

ชื่อ ว่าน "ชักมดลูก" ตรงความหมายว่าชักเข้าอุให้กระฉับ ขับน้ำ
คาวปลา และประจำเดือนมาปกติ
ส่วนชื่อยา "ตรีนิสิงเห" เป็นชื่อยันต์โบราณ ใช้แขวนเรือนเวลา
คลอดบุตร
"ยา (ส)ตรีฯ ว่านชัก" จึงเป็นมิตรแท้ของสาววัยเจริญพันธุ์

Giant Curcuma is called "womb-pulling herb" in Thai, meaning
it restores the womb, flushes out post-partum fluids, and
promotes regular menstruation.

Medicine that contains Giant Curcuma is a young woman's and
new mother's best friend!

ค้ำไม้ ขายรส

Spice Trade Flavor Trade

“เครื่องเทศ” ของป่า กอใกล้ตัว

ในอาหารมี “ของป่า” แฝงมาในรูป “เครื่องเทศ”
ดูเมนูร้านข้าวแกงสิ ล้วนมีต้นทางอยู่ที่ “ของป่า”

Spices – wild plants close at hand

Wild plants are hiding in your food in the form of spices.
Look at the menu and see if you can spot the wild plants
in there.

พริกไทย

ราชาเครื่องเทศ

ปื้อปลูาร์จีนพ่อค้ายุโรปต้องเดินเรือมาหา
ถึงเหี่ยวดำ แต่ก็เผ็ดร้อน ช่วยผ่อนลม!

Pepper

King of spices

Pepper was so popular that European
merchants ventured all the way here to get it.

Tiny, wrinkly, but so hot! Good for relieving gas!

๓ เกลข

Three
Musketeers

พริกไทย VS หมูกระเทียม

“สามเกลอ” หัวใจของหมูกระเทียม

“สามเกลอ” = รากผักชี + กระเทียม + พริกไทย
ปรุง “พริกไทย” เพียงนิด ช่วยสะกิดให้ออยากอาหาร
ชูรสชูกลิ่นในอาหารไทยแทบทุกชนิด!

Pepper & Garlic Chicken

The “Three Musketeers” are the heart of this dish

“Three Musketeers” = Garlic + Pepper + Cilantro root
A touch of pepper wakes up your appetite
And makes any Thai dish even tastier!

หมูกระเทียม
Garlic Chicken

๖ เครื่องแกง Curry Paste

ยี่หระ

หอมร้อน รสแรง ใช้ใส่แกงหรือหมักเนื้อสัตว์

จูน! ชนิดดับกลิ่นคาวได้ดี และยับยั้งจุลินทรีย์ในอาหาร

Cumin

Hot, aromatic and flavorful, great for making curry or marinating meat.

The strong fragrance perfectly covers meat odors and this spice stops bacterial growth.

ยี่หระ VS แกงเผ็ด

ทั้งแกงเขียว แกงแดง ต่างเพิ่มรสแรงด้วย “ยี่หระ” เกิดการสังสรรค์ของ “เครื่องไทย” กับ “เครื่องเทศ” โขลก พริก หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด ... แล้ว ออย่าลืม ยี่หระ

ยี่หระ VS อินเดียน

ยี่หระ เครื่องเทศสำคัญในแกงแขก

เมื่อวัฒนธรรมการกิน “แกง” จากอินเดียมาสู่ไทย

ยี่หระจึงปรากฏในแกงไทยอย่างไม่รู้ตัว (หลายร้อยปีเห็นจะได้) “แกงเผ็ด” เป็นอาหารฟิวชั่น เทรอเนี่ยะ?

Cumin & Green Curry

Green curry gets its strong flavor from cumin

The mixture combines Thai herbs and exotic spices

Mix chili, shallot, garlic, galangal, lemongrass, and kaffir lime, and add a bit of cumin!

Cumin & India

Cumin is an important ingredient in Indian curry.

The curry-eating culture spread from India to Thailand.

Somehow, cumin ended up in Thai dishes centuries ago.

Does this mean that green curry is actually

fusion food?

แกงเผ็ด Green Curry

五香粉

หอม
Fantastic
Five

อบเชย
เปลือกไม้ กลิ่นละมุน รสสุขุม

Cinnamon
Aromatic bark with a tender
flavor

พะโล้
Chinese
Five Spices

อบเชย VS พะโล้

ผงพะโล้ หรือ โหงวเฮียงฮุ้น (ภาษาแต้จิ๋ว)
หมายถึง “หอมห้าอย่าง”
พระเอก คือ แท่ง “อบเชย” ให้รสเผ็ดหวานและสีเข้ม
ส่วนกลิ่นฉุนที่เป็นเอกลักษณ์ คือ “เป็ยกัก” แปดกลีบ

อบเชย VS จีน

หมูพะโล้ เปิดพะโล้ ไช้พะโล้
อาหารสัญชาติจีน แต่ปรุงกลิ่นด้วยเครื่องเทศในภูมิภาค
เกิดเป็นอาหารลูกครึ่งสไตล์ฟิวชั่นอีกอย่างหนึ่ง

Cinnamon & Five Spices

The leader is “cinnamon” – dark, sweet, and hot!
The distinctive scent comes from eight-petal star anise

Cinnamon & China

Five Spiced Pork or Braised Duck
These dishes are Chinese in origin, but flavored with
local spices
More fusion dishes in our cuisine

“เครื่องเทศ” เป็นที่ต้องการของครัวทั่วโลก
แม้ว่า “ไทย” จะไม่ใช่แหล่งปลูก “สรรพเครื่องเทศ”
เพื่อป้อนตลาด
แต่เราสามารถสร้าง “รส” ให้เป็นที่ “นิยม”
ส่งออกครัวไทยไปทั่วโลกได้

Spices were sought by cooks around the world.
Thailand is not a country that grows spices for export.
But we created a popular taste that made Thai cuisine
world-famous.

ครบ ๙ To the Nines

กระวาน

ลูกของพืชวงศ์เดียวกับขิง ข่า ขมิ้น กระชาย ไพล ว่าน ชักมดลูก กลิ่นฉุนสะใจดีมีชัย

Cardamom

From the same family as ginger, galangal, and turmeric.

Does it smell strong enough for you?

ลูกจันทน์เทศ

ดอกจันทน์ หรือรกจันทน์

“ลูกจันทน์” ไม่ใช่ลูก แต่เป็น “เมล็ด” ของผลจันทน์เทศ

ส่วน “ดอกจันทน์” ก็ไม่ใช่ดอก แต่เป็น “เยื่อหุ้มเมล็ด” มีสีแดง บ้างเรียก “รกจันทน์” ก็มี รสหอม ร้อน

Nutmeg & Mace

Nutmeg is the seed of the nutmeg fruit. Mace is the vibrant red outer membrane around the nutmeg seed. Its flavor is hot, its scent highly aromatic.

กานพลู

เครื่องเทศรสพิเศษจากหมู่เกาะโมลุกกะ ในอินโดนีเซีย ยอดดอกตูมแห้งอุดมไปด้วยน้ำมันหอมระเหย เมื่อโดนความร้อนจึงส่งกลิ่นให้อาหารหอมน่ากิน

Cloves

A spice from the Maluku Islands in Indonesia. The tip of its dried bud is full of essential oil. When heated, it gives off a delicious aroma.

สรรพเครื่องเทศ VS มัสมัน

มัสมัน จัดเต็มกว่าแกงไหนๆ ครบ ๙ ด้วย พริกไทย เมล็ดผักชี ยี่ห่า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ อบเชย ลูกกระวาน กานพลู และใบกระวาน

สรรพเครื่องเทศ VS มุสลิม

มัสมันเข้า “เครื่องเทศ” ขนาดนี้ เป็นแกง “เทศ” ไม่ใช่ “ไทย” แน่นอน มัสมัน คือ “ซาละหมั่น” ในสำรับมุสลิม

Spices & Massaman

Massaman is more packed with flavors than any other curry. It features nine spices – pepper, coriander, cumin, nutmeg, mace, cinnamon, cardamom, clove, and bay leaf.

Spices & Muslim Culture

Massaman is so packed with spices that it definitely can't be truly Thai. It is actually a Muslim recipe.

มัสมัน Massaman

ค่าของป่า

เชื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง
บริษัท เวชพงศ์โฮสด (ฮอกอันตุง) จำกัด
ด้า พุทธเกษร
จิระนันท์ พิตรปรีชา
ปันจทิพ ดอกไม้จันทร์ เสาชิงช้า

Objects on Display Collections of
Vejpong Pharmacy (Hock Ann Tung)
D.D. Oud Oil
Chiranan Pitpreecha
Panjathip Funeral Flowers

เชื้อเพื่อภาพประกอบ
ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
สำนักงานหอพรรณไม้
สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
วรชมล เรืองเล็ก

Photographs Courtesy of
Department of Pharmaceutical Botany
Faculty of Pharmacy, Mahidol University
Office of the Forest Herbarium
Department of National Parks, Wildlife, and
Plant Conservation
Watchamol Ruanglek

ขอขอบคุณ

อ. ดร. อีร์วัต ณ ป้อมเพชร
อ. ดร. ภาวรรณ เรืองศิลป์
ผศ. ดร. อังสนา บุญโยภาส
ผศ. ดร. ปรีดี พิศุกมิตี
Ishitaka Shingo, Ph.D.

รณฤทธิ์ ธนโกเศศ
ปราโมทย์ เครือทอง
สมรภัษ เจียมธีรสกุล
ศิริเพ็ญ วรบัสดุ
วิราภรณ์ สุวดีปฐมพงศ์

สวนสมุนไพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ราชอง
ร้านยาไทยต้นแบบ โพธิ์เงิน-อภัยภูเบศร โฮสด ปราจีนบุรี
วัดป่าชุมชน ตำบลเขาน้อย ลพบุรี
พิพิธภัณฑน์ สวนชินโตะ กาญจนบุรี

เรณู สุวรรณรัตน์
ดร. สมราน สุดดี
ถนอมพงษ์ สังข์รูป
ดำรงศักดิ์ ชุมแสงพันธ์
บุญฤทธิ์ ภูริยากร
สมัย คุณสุข
สมชาย คุณสุข
วิชาญ สามเตี้ย
ศักดิ์เพชร เรืองแพ
สาธิต พุทธวรลักษณ์

บ้านสมุนไพรไท เขาชูอินทร์
แก่นจันทร์พรรณไม้
กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง
สวนวาสนา
Doc Nursery

บัณฑิต พงศาโรจนวิทย์
นิทัศน์ จันทร์
กฤษณลักษณ์ สุขภาษี
พนรัญชน พลภักดี
อังคณา พรวิศวารักษ์กุล
นุชพรรณ นิภากรสัมพันธ์

อดิเทพ เวณจันทร์
นภัส เกียรติไกรกุล
สุนิติ จุฑามาต
ริติกร สุจิรชานานท์
Hiromi Toda
สรวิษณุ ฤทธิจรูญโรจน์
วีรพงษ์ คำด้วง

บรรณาธิการภาษาอังกฤษ
นากามัน รุ่งวิทู
Alexandra Dalferro

Curated by
มิวเซียมสยาม

ออกแบบและก่อสร้างนิทรรศการ
บริษัท ปิ๊ปปี้ สตูดิโอ จำกัด

สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ

เลขที่ ๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
National Discovery Museum Institute 4 Sanam Chai Road, Phra Nakhon, Bangkok 10200
tel: 66 (0) 2225 2777 fax: 66 (0) 2225 2775
www.museumiam.com | facebook.com/museumiamfan